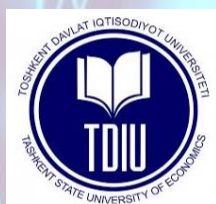

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ
МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

**ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА
МЕНЕЖМЕНТ ВА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИНГ АҲАМИЯТИ**

халқаро илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами

**Ўзбекистон, Тошкент ш.,
2020 йил 20 май**

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТДА ЭЛЕКТРОН ШАКЛДА ҲУЖЖАТЛАР АЛМАШИНУВИ ВА ЭЛЕКТРОН ҲУЖЖАТ АФЗАЛЛИКЛАРИ

Мамлакатимизда Президентимиз Ш.М.Мирзиёев томонидан 2020 йилга “Илм-маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили” деб ном берилиши мамлакатимизда илм-фанни янада равнақ топтириш, ёшларимизни чуқур билим, юксак маънавият ва маданият эгаси этиб тарбиялаш, рақобатбардош иқтисодиётни шакллантириш борасида бошлаган ишларимизни жадал давом эттирилишига ва янги, замонавий босқичга кўтаришга муҳим асос бўлмоқда.

Рақамли иқтисодиёт, бу — алоҳида фаолият тури эмас. Бу, аслида, ишбилармонлик, саноат объектлари, хизматлар деганидир. “Рақамли” атамаси мазкур соҳаларнинг барчаси ахборот технологияларидан фаол фойдаланишни англатади. Агар оддий иқтисодиётда моддий буюмлар асосий ресурс ҳисобланса, рақамли иқтисодиётда бу қайта ишланадиган ҳамда узатиладиган ахборот, маълумотлар бўлади. Уларнинг таҳлилидан сўнг тўғри бошқариш бўйича ечим ишлаб чиқилади.

Қисқача айтганда, бугун рақамли иқтисодиётнинг иккита вазифаси бор: амалдаги жараённи изчил автоматлаштириб бориш ҳамда инсонлар ўзларининг фаолиятида замонавий технологиялардан фойдаланишга тайёрлаш.

Давлат ва жамият бошқаруви, ижтимоий соҳада ҳам рақамли технологияларни кенг жорий этиб, натижадорликни ошириш, бир сўз билан айтганда, инсонлар турмушини кескин яхшилаши мумкин.

Рақамли иқтисодиётнинг аҳамияти ва ўрни айни кунларда яъни бутун дунёда ҳукм сураётган Коронавирус пандемияси шароитида яққол кўзга ташланмоқда. Мамлакатимизда ҳам карантин даврига қарамасдан хизматларнинг масофадан, уйдан чиқмаган ҳолда самарали амалга оширилишида рақамли иқтисодиётнинг имконияларидан фойдаланишимиз иш давомийлигини сақлаш ҳамда уни амалга оширишда қўл келмоқда.

Хусусан давлат органлари ва ташкилотларида электрон шаклда ҳужжатлар алмашинуви янада кучайтирилмоқда ва бу масофадан ишлаш Коронавирус инфекциясига қарши курашиш ҳамда ходимларнинг соғлигини ҳимоялаш имкониятини беради.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёев 2020 йил 3 апрель куни кенгайтирилган тарзда ўтказилган видеоселектор йиғилишининг 22-сонли баёни 17-бандига мувофиқ Ахборот технологиялари ва коммуникацияларни ривожлантириш вазирлиги томонидан давлат идоралари ва ташкилотлари фаолияти масофавий иш режимида ўтказилганлиги сабабли давлат органлари ва

ташкilotлари, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари орасида “Е-хат” ҳимояланган электрон почта тизимига уланилганлиги ҳамда почта манзиллари барча ташкilotларга юборилганлиги электрон рақамли электрон имзо калитлари муддатини узайтириш бўйича аризаларни электрон қабул қилиш йўлга қўйилганлиги масофадан ишлаш жараёнини енгиллатишга хизмат қилмоқда.

“Е-хат” ҳимояланган электрон почта тизимини узлуксиз ишлаши ва фойдаланувчиларни масофадан техник қўллаб-қувватлаши учун “UNICON.UZ” ДУК томонидан масъул мутахассислар бириктирилганлиги ҳам шулар жумласидандир.

Бугунги техника ва ахборотлар ривожидаврида барча корхона ташкilotларда ҳужжатлар билан ишлашда электрон ҳужжатдан фойдаланиш кўпгина афзалликларни келтириб чиқаради. “Электрон ҳужжат” - Электрон шаклда қайд этилган, электрон рақамли имзо билан тасдиқланган ва электрон ҳужжатнинг уни идентификация қилиш имкониятини берадиган бошқа реквизитларига эга бўлган ахборот электрон ҳужжатдир. Электрон ҳужжат техника воситаларидан ва ахборот тизимлари хизматларидан ҳамда ахборот технологияларидан фойдаланилган ҳолда яратилади, ишлов берилади ва сақланади.

Электрон ҳужжат алмашинуви нафақат қоғозларни тежайди, балки босиш, имзолаш, олиб бориб бериш, мижоз ёки етказиб берувчи имзосини кутиш, ҳужжатни қайтариб келиш сингари ташвишларга кетадиган вақтни тежаш имконини яратади.

“Электрон ҳужжат айланиши тўғрисида”ги қонун 2004 йилда чиқди, аммо ташкilotларнинг жуда озчилик қисми электрон ҳужжат айланиши тизимига тўлиқ ўтган эди, бугунга келиб уларнинг сони анчага кўпайди.

Электрон ҳужжат айланишидан қуйидаги амалиётларда фаол фойдаланилмоқда:

Банк тўловларида;

Солиқ ва статистика ҳисоботларини жўнатишда;

Божхона амалиётларида.

Бизнингча, электрон ҳужжат айланишининг тез оммавийлашиб кетмаётганлигининг асосий сабаби унга ишонч билдирилмаётганлиги, ҳамда бу борада мутахассисларнинг етарли эмаслигидадир. Шунинг учун ҳам мавзуга бироз тўхталиб ўтишга қарор қилдик.

Электрон ҳужжат айланиши ўзида электрон ҳужжатларни ахборот тизими орқали жўнатиш ва олиш жараёнларининг мажмуасини акс эттиради. Электрон ҳужжат айланишидан келишувларни (шу жумладан, шартномалар тузишни), ҳисоб-китобларни амалга ошириш, расмий ва норасмий ёзишмаларни ва бошқа ахборотларни узатишни амалга оширишда фойдаланиш мумкин.

Электрон ҳужжатнинг мажбурий реквизитлари қуйидагилар ҳисобланади:

электрон рақамли имзо;

электрон ҳужжатни жўнатувчи юридик шахснинг номи ёки электрон ҳужжатни жўнатувчи жисмоний шахснинг фамилияси, исми, отасининг исми;

электрон ҳужжатни жўнатувчининг почта ва электрон манзили;

ҳужжат яратилган сана.

Электрон рақамли имзо – Электрон ҳужжатдаги хатолар йўқлигини аниқлаш ва электрон рақамли имзо ёпиқ калитининг эгасини идентификация қилиш имкониятини берадиган имзо.

Электрон ҳужжат қоғоз ҳужжатга тенглаштирилади ва у билан бир хил юридик кучга эга бўлади. Режали текширишларда электрон ҳужжатларни тақдим этиш мумкин.

Электрон ҳужжат, агар у бевосита электрон ҳужжатни жўнатувчи ёки унинг ахборот воситачиси томонидан жўнатиш билан бўлса, жўнатиш деб ҳисобланади.

электрон ҳужжатни қабул қилиб олувчи томонидан кўрсатилган ахборот тизими орқали электрон манзил бўйича электрон ҳужжат келиб тушган вақт электрон ҳужжат қабул қилиб олинган вақт деб ҳисобланади;

электрон ҳужжат, агар электрон ҳужжатнинг қабул қилиб олиншини таъминлаган ахборот тизими ҳатто бошқа ерда жойлашган бўлса ҳам, электрон ҳужжатни қабул қилиб олувчи турган жойда қабул қилиб олинган деб ҳисобланади.

Электрон ҳужжат айланишида электрон ҳужжатларни муҳофаза қилиш электрон ҳужжат айланишининг иштирокчиларига ёки бошқа юридик ва жисмоний шахсларга зарар етказилишининг олдини олиш мақсадида, қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

Электрон ҳужжатни сақлаш муддати, агар қонун ҳужжатларида бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, шунга ўхшаш мақсадга мўлжалланган қоғоз ҳужжат учун белгиланган муддатдан кам бўлмаслиги керак.

Давлат органлари, корхона ва ташкилотларда электрон шаклда ҳужжатлар алмашинуви ва электрон ҳужжатлардан фойдаланиш иш самарадорлигини ошишига, ортиқча қоғозбозликни, харажатларни камайишига ва вақтни тежалишига сабаб бўлади. Шунингдек ходимларга маълумотлар ва топшириқларни ўз вақтида етиб бориши ва бажарилиши ҳамда бошқарув қарорларини ўз вақтида, самарали қабул қилинишига замин яратади.